

met de vraag hoe je de letterlijk ingrijpende constructie van het documentaire maken *zichtbaar* voorstelt aan de kijker. Documentaire maken is volgens haar het creëren van een constructie, een *flow between fact and fiction*, net zoals journalistiek bedrijven dat, naar mijn mening, ook is. Nu wordt deze constructie vaak verhuld, maar An van Dienderen pleit juist voor het creëren van tools die de constructie *tonen*. De vraag is al eens eerder gesteld: heeft de autonomie-beweging er niet voor gezorgd dat kunst in een isolement terechtgekomen is? Die vraag zou ook moeten worden gesteld aan de kunstjournalistiek. Soms lijkt het of zij zich heeft afgesloten van de wereld door middel van een onzichtbare glazen wand. Het is bovendien twijfelachtig of de kunstjournalistiek wel ontregeld *wil* worden. Houden deze mensen eigenlijk wel van verandering? Houd ik wel van verandering? Wil ik 'ontwricht worden' – zoals Bram de Sutter dat van theater eist – of wil ik vooral worden bevestigd in wat ik al ken?

[ZATERDAG 24 JUNI, 20.15 *Zero Degrees*, Akram Khan/Sidi Larbi Cherkaoui, Stadsschouwburg Amsterdam]

'Er wordt denk ik te weinig samen gekookt.' Guy Cassiers zei het op een avond over kunstkritiek in Rotterdam op 21 maart 2005. En hij had gelijk. Initiatieven als An Academy en Het Domein voor de Kunstkritiek (TIN) laten echter zien dat er wel degelijk verandering is in de houding van journalisten naar kunstenaars en vice versa. Er is terdege een wederzijdse toenadering te constateren, een moedwillige 'besmetting' zelfs. Misschien is dit een staaltje van *wishful thinking*, maar ik denk dat zulke ontmoetingen tekenend zijn voor een nieuwe houding. Een houding die ook het complexe vraagstuk rond interculturaliteit betreft: een 'resistance to the present', zoals Deleuze en Guattari zouden zeggen. 'De dominante cultuur heeft de macht om zijn symbolen te verspreiden', zei literatuurwetenschapper Nezha Haffou deze dag. Het verzet begint bij het feit dat je 'nee' zegt tegen de structuur waar je ingeduwde wordt. *You have to say no to the frame*.

Dit doet niets af aan de complexiteit van de problematiek, maar ik denk dat zo'n nieuwe, open houding vruchtbaar is en dat dergelijke ontmoetingen van vitaal belang zijn. Juist in confrontatie met anderen word je steeds geconfronteerd met je eigen vooroordelen, je eigen racisme, je eigen structuren die je voor 'natuurlijk' aanneemt. 'De opening is bewustwording. Er moet van binnen iets gebeuren.' Het was Neske Beks die deze woorden op de één na laatste dag van An Academy uitsprak. Onbewust raakte ze daarmee een pijnpunt dat Bram al eerder aansneed: wil ik wel ontwricht worden?

Het vreemde is natuurlijk dat je als kunstjournalist enerzijds *alleen* maar wil worden ontwricht, en anderzijds de touwtjes stevig in handen wil houden. Neem nu bijvoorbeeld een veelkantig onderwerp als 'geëngageerde kunst'. Voor mij ligt de betekenis van een begrip als 'engagement' niet altijd in de directe, inhoudelijke betrokkenheid met

de politieke of maatschappelijke actualiteit. Engagement kan ook liggen in het effect dat kunst sorteert: het tijdelijke opheffen van (culturele) verschillen door de (collectieve) ervaring van een kunstwerk. Door kunst kan je soms tijdelijk het leven van alledag verlaten. Engagement wordt vaak in termen van politiek en maatschappelijk nut begrepen. Als we echter – naar het voorbeeld van Bataille – engagement begrijpen als een vorm van verlies, een op het spel zetten en meegesleurd worden van het subject, dan komen we weliswaar gevaarlijk dicht in de buurt van een 'religieuze' ervaring, maar ook in de buurt van de uitzonderlijk zinvolle ervaring die deze kunstjournalist voelt als ze kijkt naar een adembenemende voorstelling. De cultuurjournalist moet bereid zijn om kritisch naar zijn of haar eigen denkkaders te kijken en het veilige appartement in de randstad te verlaten. Daar vervolgens over schrijven, dat wordt pas echt lastig. Misschien onmogelijk? Stefan Hertmans zei ooit dat er altijd iets op het spel moet staan als je schrijft. Hij had het over de romanschrijver, maar ik denk dat de kunstjournalistiek zich dit ook moet aantrekken. Er staat namelijk wel degelijk iets op het spel. Als journalist moet je bereid zijn telkens weer de grenzen op te zoeken en ze te verleggen. Je moet bereid zijn om *culturally embedded journalism* te bedrijven. Of is het erg om zo utopisch te denken?

[ZONDAG 24 DECEMBER, 18:00 *Švejk*, Moaser Theatre Tehran]

Een half jaar na de ontwrichtende ervaring van An Academy stond ik op kerstavond in de rij voor het Moaser Theatre – een theater in een park vlakbij de universiteit van Teheran. Een aantal jonge acteurs stond in de rij en was meer dan bereid om te helpen – ik spreek geen Farsi – met het bestellen van kaartjes en het selecteren van een voorstelling. Ze bleken ook *Amid the Clouds* van Koohestani gezien te hebben en we raakten aan de praat over theater in Iran. Eén van de jongens, die zich wat afzijdig had gehouden, draaide zich na een aantal minuten plotse-ling om en vroeg of ik de Nederlandse mimegroep Bambie kende en *Bambie 6* had gezien. Ik geloof dat ik hem wel zes keer gevraagd heb om dit te herhalen. Op de ene of andere manier had ik alles verwacht, maar *niet* dit: een ongenadige confrontatie met mijn eigen verwachtingspatronen en vooroordelen, die tot uiting kwam in mijn verbaasde reactie voor het theater in Teheran.

Als kunstjournalist is het doel objectief of onpartijdig te zijn bij voorbaat al mislukt. Het enige dat je kunt doen is rammelen aan de constructie en alles bevragen, inclusief je eigen oordeel. Je moet je niet alleen verhouden tot het kunstwerk en de kunstenaar, maar ook tot de structuren die je perspectief sturen. Kunstjournalistiek is een schrijvend zoeken. In dat opzicht is ook de journalist een maker: een constructeur van verhalen. De vraag die de kunstjournalist zich in navolging van Herbert J. Gans mag stellen, is de volgende: *Whose stories does journalism tell?*